

# WAARACHTIG LEVEN

## Serie nieuwe gaven van de Geest

*Voorbij goed en kwaad, is een veld.  
Laten we elkaar daar ontmoeten.*

Zo dichte Rumi. Die zinnen vind ik prachtig. Ze klinken me aantrekkelijk in de oren, relativerend. Ergens is een ruimte waar we elkaar niet de oren wassen over wat klopt of niet klopt, omdat dat er niet toe doet. Omdat het al goed is, en we simpelweg kunnen zijn. Een veld waar het niet nodig is elkaar of onszelf te beoordelen – zoals we dat soms al te graag doen.

En er zijn ook veel situaties waarin het van groot belang is om onderscheid te maken tussen wat goed is en wat kwaad, wat waar is en wat leugen. Dat veld voorbij goed en kwaad is een zeldzaamheid, een rustpunt. Het leven is vaak ingewikkelder, en biedt acute situaties die om ons oordeel vragen en om onze actie.

Soms moet de waarheid gezegd, en soms is de waarheid niet zo vastomlijnd beschikbaar. Misschien komt het er wel op aan om dat onderscheid te maken, beter gezegd: te leren dat onderscheid te maken.

Dat waarheid niet altijd zo vastomlijnd beschikbaar is, of dat er nog een andere vorm van waarheid is, een die je misschien eerder in je lichaam voelt dan met je hersenen bij elkaar kunt bedenken, dat heb ik zelf ook moeten leren. En met mij hebben denk ik veel gelovigen zo'n transformatie doorgemaakt: van geloof dat zou moeten kloppen naar geloof dat geleefd wordt. Geloof dat je aantreft, tot je eigen verrassing, als datgene wat je doet opstaan.

*Eigenlijk geloof ik niets,  
en twijfel ik aan alles, zelfs aan U.  
Maar soms, wanneer ik denk dat Gij waarachtig leeft,  
dan denk ik, dat Gij Liefde zijt, en eenzaam,  
en dat, in zelfde wanhoop, Gij mij zoekt  
zoals ik U.*

Ik geloof niet dat ik die tekst kende in de tijd dat ik een jonge theologiestudent was in een geloofscrisis. Ik ben niet eens opgegroeid met een onwankelbaar geloof, maar toch wel met het idee dat het een beetje moet kloppen. Er moesten toch ook een paar dingen waar zijn, 'want anders houd je helemaal niets meer over'. Het gebed van Reve zou me getroost hebben. Dat ik natuurlijk de enige niet was.

Nu, zoveel jaren later alweer, zou ik het nog anders zeggen dan Reve. Niet dat ik niets geloof, eerder dat ik geloof van top tot teen, helemaal. Dat de vraag of ik wel of niet geloof, niet langer relevant is, omdat het zwaartepunt is verschoven van iets dat al dan niet klopt naar een weg, een bron, een manier van leven.

Op de plaats van die twijfel is een verlangen gekomen, naar ruimte en bevrijding, en ook naar wat ik zal noemen waarachtig leven. De vraag is niet langer wat klopt, maar wat anderen en mij recht doet.

En die vraag – wat doet ons recht - is niet zomaar een eenvoudige vraag. Het is een vraag die wel degelijk draait om wat waar is en wat niet. Het gaat vaak om zorgvuldige afwegingen, om kennis en begrip. We zien het op allerlei terreinen om ons heen hoe mensen in het gedrang komen zodra politici, instanties, politieagenten een loopje nemen met de waarheid, laks zijn, zich laten leiden door hun onderbuik. En dan moet de onderste steen boven.

Ik noem een nogal heftig voorbeeld. Dat is ook omdat ik sinds een jaar dankzij werk met Irak te maken heb. Afgelopen week zag ik een serie afleveringen van een documentaire over de inval in Irak in 2003 door een coalitie geleid door de VS. Dat was onder valse voorwendselen zoals we nu weten – en zoals sommigen ook toen al sterk vermoedden. Een kolonel van het Amerikaanse leger beschreef wat troepen onder zijn leiding daar hadden gedaan. Ik zag hem worstelen: we konden niet anders dan op elke tegenstand reageren met agressie en met meedogenloos geweld, en was dat uiteindelijk niet ook in het belang van Irakezen? In de documentaire zie je hoe hij zich aan die overtuiging vastklampt, en ook dat dat eigenlijk al niet meer kan. Het verhaal waarin hij geloofde, brokkelt voor onze ogen af.

Er zijn ook situaties waarin wij zelf de Farao zijn, wij degenen die een onrechtvaardig systeem dienen en die in de weg staat dat anderen een waarachtig leven leiden. De spannende vraag is ook: in welk verhalen leven wij, waaraan meten we af wat waarachtig is?

De beide vroedvrouwen belichamen waarachtigheid, juist door niet de waarheid te spreken. Zij zien verder dan de Farao, naar een toekomst voorbij dood en onderdrukking. En dat geeft hun de moed te liegen en te zeggen dat de Hebreeuwse vrouwen zo snel baren dat zij er niet eens aan te pas komen.

Waarachtig zijn en waarheid spreken gaat over méér dan wat formeel juist is en feitelijk klopt. Waarheid is, wat het goede bevordert, wat het leven, dat wat gemeenschap draagt.

Nu is het zo dat je je sowieso kunt afvragen of de bijbel liegen verbiedt. Althans, volgens de tien geboden mag je 'geen vals getuigenis spreken tegen je naaste'. Is dat hetzelfde als niet liegen? Ik vraag het me af: het gaat om oprecht spreken in relatie tot je medemens. In een context dus, niet absoluut. Wie heeft er voordeel of nadeel van wat jij zegt? Dat is een vraag naar de context van je woorden. Gaat het om de farao en zijn honger naar absolute macht? Welk woord is op dit moment het goede woord om te spreken of te verzwijgen?

Het gaat meer om de vraag aan wie en wat je trouw bent, dan enkel om de kale feiten.

Zoals ik trouw was aan mezelf toen ik erachter kwam dat ik weliswaar niet meer precies paste in de protestantse traditie waarin ik was grootgebracht, maar dat daarachter zich een veld opende waar ik vrijer kon ademen en kon ontdekken wat geloof voor mij is. Dat ik gelovig ben. Dat ik mijn schreden wil richten op dat pad van waarachtig leven, met vallen en opstaan.

Tot slot nog even terug naar de vroedvrouwen die de Egyptische farao om de tuin leiden met hun leugen over de Hebreeuwse vrouwen die zo snel zouden baren. In het leven van Mozes komen telkens vrouwen voor die een loopje nemen met de feiten en zo het leven doorgang geven. Zijn zus en zijn moeder doen hetzelfde, net als de dochter van de farao, en later ook zijn vrouw Zippora – een schimmig verhaal dat een aparte preek verdient waarin het lijkt alsof God Mozes wil doden.

Ik kan het niet laten om aan Pasen te denken. Volgens het evangelie van Lukas zijn het op Paasmorgen de drie Maria's die bij het graf aankomen. Ook hier moet de werkelijkheid om de tuin geleid worden. Er is een list nodig, om te zorgen dat het leven doorgang krijgt.

Dat is wat deze verhalen doen: ze dagen de normale gang van zaken uit. Ze prikken gaten in de kale feiten, in hoe de dingen nu eenmaal zijn. De heersende machten en degenen die eronder leiden. En zo komt er een andere waarheid tevoorschijn. Zo ontstaan er ruimte voor transformatie, om nog eens te vragen: maar is dit wel waarachtig? Is dit politieke, economische systeem de manier waarop wij willen leven? Is dit de gemeenschap die wij willen zijn?

Zo bezien is waarheid spannend, iets waar je naar op zoek wilt, niet iets wat zomaar voor handen is. Het is waarheid die voortkomt uit wat zich voordoet in onze levens, en wat daarin op het spel staat, wie er op het spel staan – zoals de Hebreeuwse vroedvrouwen beslissen.

Het gaat dan om een waarheid die niet in de eerste plaats intellectueel is, maar evengoed fysiek, die met hart, ziel en lurven te maken heeft, net zoveel als met onze hersenen. Het is het soort waarheid die je op het spoor komt als je je verbindt, als je opstaat.

Dat is de uitnodiging aan ons als Paasmensen: om zo waarachtig te leven.

*Alsof de richting ons werd ingeschapen  
gaan wij, de onbegonnen lange weg.  
Een harde dienst is van ons afgenomen.  
Vrijheid van spreken is ons aangezegd*

Janneke Stegeman